

FUNDAMENTALISM RELIGIOS ȘI NOUL ATEISM

Drd. Gabriel Alexandru NECHIFOR
IOSUB - Studii doctorale
Universitatea Valahia, Târgoviște
Facultatea de Științe Socio-Umane, Departamentul de Științe Politice, Relații
Internaționale și Studii Europene
Masterat: Diplomația Apărării
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Abstract: *Between religion and politics, in Britain are a number of sensitive issues; which is the border between religion and secularism, the use of Sharia questioning the legitimacy of the authorities, the transformation of religious identity by the sharp decrease of those who declare themselves Christian, the decline of traditional forms of religion, the projection conquered by the "new atheism". Religion and the Church can become, also, a nationalists instrument: through "national churches" or "country churches" it propagates revised policy, deforming Christian politics, hijacking its humanitarian spirit in ecclesiastical nationalist organisations with messianic character; through nationalism of the right and left, militarised to defend "the people", "the holy altar of the homeland", portraying an exclusive - Orthodox sacred vision of history.*

The new version of atheism implies a firm anti-religious attitude, eliminating institutional and political privileges enjoyed by religion, seeking to attract proselytes to radical fundamentalism and strong atheism. The new atheists do not promise a utopia without religion, but do not dare to claim that there will be no conflict with the disappearance of religions; is found a reductionist trend according to which the centrality of religions is generating conflicts, secular solution with shades of atheism being a possible solution.

Keywords: Politics, religion, church, fundamentalism, new atheism,

”Religia și Biserica pot deveni, însă, și instrumente al naționaliștilor: prin intermediul „bisericii naționale” sau „biserici ale patriei” se propagă politici revizioniste, deformându-se politica creștină, deturnându-i spiritul umanitar în organizații ecleziastice naționaliste cu caracter mesianic; prin naționalismul de dreapta și stânga, care militează pentru apărarea „neamului”, „a altarului sfânt al patriei”, înfățișând o viziune sacralizată exclusivist-ortodoxă a Istoriei.”¹

---

¹ Ortodoxia se ocupă prea mult de viața interioară a omului și manifestă rețineră față de angajamentul social sau politic al creștinismului. E adevărat, pe de o parte că Biserica nu face explicit politică, rolul ei nefiind de a-i diviza pe credincioși după opțiunile lor, ci de a-i uni pe toți cu Hristos. Prin tradiție, Biserica Ortodoxă se subordonează „Cezarului” (uneori însă patriarhii și mitropolii s-au substituit „cezarilor”). Pentru a păstra unitatea neamului și a

Europa de Sud-Est a devenit, în anii din urmă, și scena afirmării „rolului” regional al Turciei sau al activității fundamentalistilor islamici.

Fundamentalistii islamici adoptă o atitudine „duplicitară”: pe de o parte, acceptă temporar inițiativele SUA și NATO în Bosnia-Herțegovina, Kosovo și Macedonia; pe de altă parte, depun eforturi în scopul creării unui „nucleu de putere” islamic în Balcani, opus Occidentului.¹

În societatea britanică un subiect fierbinte de actualitate se referă la ”fundamentalismul secular” ca o formă nouă a ateismului perceput ca o amenințare la adresa identității religioase prin faptul că promovează scoaterea religiei din viața publică.

În accepția mai multor autori ”fundamentalismul secular” este o replică la fundamentalismul religios, ambele variante al intoleranței și viziunilor absolutiste cu consecințe sociale și politice asupra societății în ansamblul său².

Noua variantă de ateismului presupune o atitudine anti-religioasă fermă, eliminarea privilegiilor instituționale și politice de care se bucură religia, căutând atragerea de prozeliti pentru un fundamentalism radical și un ateism puternic³.

Între religie și politică, în Marea Britanică sunt o serie de probleme delicate; care este granița între religie și secularism, utilizarea Sharia (sharia law) pune sub semnul întrebării legitimității autorităților, transformarea identității religioase prin scăderea drastică a celor ce se declară creștini a declinului formelor tradiționale de religie, preeminența pe care o cucerește ”noul ateism”⁴.

---

credincioșilor, Biserica trebuie să se situeze dincolo de opțiunile politice ale partidelor. Vezi D. Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 32.

¹ Plasarea acestui „nucleu” (Albania, Sandjeak, vestul Macedoniei, Kosovo, zone din Bosnia-Herțegovina) în spațiul de securitate NATO, într-o regiune de la „frontierele” UE (spațiu populat cu milioane de musulmani), într-o regiune „supraîncărcată” de tensiuni și contradicții interetnice și religioase, poate genera periculoase amenințări la adresa securității euro-atlantice. SUA, UE și F. Rusă sunt în dezacord parțial asupra tipului de reacție de contracarare a fundamentalismului islamic, situație ce complică lupta împotriva terorismului internațional.

² Credințele religioase pot lua forme politice, prin sprijinul puternic pe care îl aduce etnicității, și prin asocierea lor cu valori transcendente prin care societatea ar căpăta o direcție, coeziune, virtute și stabilitate. Folosirea valorilor religioase poate duce însă la manifestări cu caracter fundamentalist, la stabilirea unor strategii prin care credincioșii tind să-și conserve identitatea ca grup sau popor, în fața unui real sau presupus atac al celor care aparent îi amenință. Stuart Mcanulla, ”Secular fundamentalists? Characterising the new atheist approach to secularism, religion and politics,” *British Politics*, Volume: 9, Issue: 2, June 2014, Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 124-145.

³ *Religion in England and Wales* (2011) Office for National Statistics, part of Census 2011. http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171776_290510.pdf, (accesat pe 11.03.2016).

⁴ Religia se intersectează cu politica (mai ales cu cea naționalistă) pe căi ce țin de istoria particulară și traiectoriile de dezvoltare a societăților individuale, fie ele tradiționale sau moderne. În societatea tradițională relația dintre religie și politică este una foarte apropiată. Puterea politică este sprijinită de credințele și practicile religioase, în timp ce treburile politice pătrund în interiorul sferei religioase. Alături de identitatea etnico-lingvistică și culturală, identitatea religioasă continuă să definească astăzi popoarele, să le apropie sau să le dezbine. Vezi și Loftus, J.W., *Why I Became An Atheist*, New York: Prometheus Books, 2008, pp. 13-17.

În spațiul public, se dezvoltă dezbaterile privitoare la rolul religiei în societatea britanică în principal dezvoltând subiectele legate de secularism și ateism dar și a ostilității împotriva creștinismului și islamului¹.

”Noul ateism” deși nu se bucură de definiție unanim acceptată² are un caracter pregnant politic bazat în principal pe sentimentele anti-religioase; se consideră că religia devine ”problematică” atunci când legitimizează credința în supranatural care poate fi folosită în scopuri teroriste³, posibilitate care nu poate fi acceptată. Ofensiva ”noului ateism” a atras reacții serioase atât din partea bisericilor britanice⁴ dar și din partea Vaticanului⁵. Se consideră că acest curent este produsul culturii contemporane, stimulând fundamentalismul religios și secularismul radical⁶.

În polemica britanică legată de chestiunea religioasă, ”fundamentalism” este definit în antiteză cu formele de credință ”moderate” sau ”tolerante” în scopul creării unei tipologii a tradițiilor religioase; o extindere a utilizării atributului de ”fundamentalism” asupra anumitor grupări religioase nu este ușor acceptabilă, existând o serie de argumente pro și contra.

Totuși, caracteristica unei conduceri autoritare și existența a unora dintre trăsăturile definitorii ale conceptului de fundamentalism – reactivitate și selectivitate, absolutismul și puritatea, milenarism și mesianism – sunt suficiente de a stabili că respectivul grup religios este ”secular fundamentalist.”⁷

---

¹„Perspectivei unei lumi uniforme, guvernate de ideile abstracte ale raționalismului – releva Ignacio Ramonet – naționalistii i-au opus niște particularisme sacralizate: pământul, limba, religia, sângele. Naționalismul iese la iveală cu furie de fiecare dată când amenință să se impună utopia unei societăți universale și perfecte. Comunismul internaționalist era una din aceste utopii, așa cum este acum cea a pieței fără granițe și a universalismului economic, care impune pretutindeni aceleași norme de producție și același stil de viață”. Vezi și Taira, T., ”New atheism as identity politics,” In: M. Guest and E. Arweck (eds.) *Religion and Knowledge: Sociological Perspectives* . Surrey, UK: Ashgate, pp. 43-51.

² Lee, L. (2012) What does the 'new' in 'new atheism' really mean? *Guardian 19 September*. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2012/sep/19/new-atheism-meaning>, (accesat pe 12.02. 2016).

³ Dennett, D., *Breaking the Spell: Religion as a Natural Phenomenon*, New York: Penguin, 2006, pp. 3-15.

⁴ *Challenges for the New Quinquennium: A Report from the House of Bishops and the Archbishops' Council*. <http://www.churchofengland.org/media/1163101/gs%201815.pdf>, (accesat pe 18.02. 2016).

⁵ Ratzinger, J., Pope Benedict XVI's *Speech at Holyrood Palace*, September 16 2010. http://www.scotsman.com/news/full_text_pope_benedict_xvi_s_speech_at_holyrood_palace_1_478105, (accesat pe 15.03. 2016).

⁶ Warsi, S., ”We stand side by side with the Pope in fighting for faith,” *Telegraph* 13 February 2012. <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/9080441/We-stand-side-by-side-with-the-Pope-in-fighting-forfaith.html>, (accesat pe 11.03. 2016).

⁷ Religiile „militante”, cu un „prozelitism agresiv”, își educă aderenții în spiritul urii sau adversității față de tot ceea ce constituie „lumea exterioară”. Adepții acestor religii pot recurge relativ simplu la violența armată pentru a-și atinge obiectivele politice, culturale și economice. Chiar și creștinismul, care a ridicat iubirea față de om „la rangul” de principiu, a cunoscut – și cunoaște încă – momente de reacție violentă în relațiile intercomunitare sau cu aderenții altor religii (croații catolici – sârbii ortodocși). De aceea nu putem considera religia, în ansamblul său, ca un factor de inhibare a acțiunilor violente în disputele confesionale și politice. Ordinea internă și internațională trebuie să se raporteze la lege și instituții, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raționale. Vezi și Davie, G., ”Belief and unbelief: Two sides of a coin?” *Approaching Religion* 2 (1), 2012, pp. 3-7.

Violențele religioase și sectarismul care însoțesc istoria Europei au născut și fortificat atitudinile rezervate împotriva discursurilor inter-religioase radicale și tendința generalizată de a găsi un consens la chestiunile antagonice, de câte ori este posibil.¹ Fenomenul migrațiilor ce a au cuprins Europa este însoțit și de lărgirea spectrului de credințe cu consecințe pe planul politic al societăților statelor membre ale Uniunii Europene precum și la nivelul întregului continent, devenind o chestiune ce poate degenera în conflict nu neapărat distructiv, cu tensiuni ireconciliabile ce solicită un management al ostilităților.²

Fundamentalismul ”noului ateism” este interpretat și ca o posibilă reacție a conflictului între generații, tributar reducerii la distincția ”alb” sau ”negru”, al judecăților absolutiste privind activitățile de ”drepte” sau greșite”, al diferenței între ”ei” sau ”noi”.

Inamicii sunt expresia ”răului”;³ convențiile sociale și politice sunt cele care ridică ”ziduri” împotriva criticilor la adresa religiei cu impact negativ asupra mai multor structuri sociale (cum este separarea în școli între copii protestanți și catolici, în Irlanda de Nord) care încurajează sisteme de educație separate ale musulmanilor de cele creștine.⁴

Pe de altă parte, reprezentanți ai ”noului ateism” recunosc că liderii religioși pot avea o contribuție pozitivă la progresul social iar liderii ateï, cum este cazul lui Iosif Stalin pot fi catastrofici totalitari și criminali, adoptând o poziție defensivă față de acțiunile caritabile ale mișcărilor religioase, păstrând o rezervă serioasă față de religiile și acțiunilor ce însoțesc valurile migraționiste din Europa.⁵

---

¹ 'a world with no religion ... no suicide bombers, no 9/11 no 7/7, no Crusades, no witch-hunts, no Gunpowder Plot, no Indian partition, no Israeli/Palestinian wars, no Serb/Croat/Muslim massacres, no persecution of Jews as "Christ-killers", no Northern Ireland "troubles", no "honour killings", no shiny-suited bouffant-haired televangelists fleecing gullible people of their money'. Dawkins, R., *The God Delusion*, 2006, London, Transworld, pp. 23-24.

² Credința fiecărei religii este fundamentată pe loialitatea alternativă pentru oricare dintre structurile politice sub care trăiesc. Această loialitate alternativă apare frecvent în prim plan în încercarea de a forma un stat religios: o republică islamică, un Israel iudaic, o Americă creștină, o uniune eurasiatică slav – ortodoxă etc. Vezi Edyvane, D.J., ”Britishness, belonging and the ideology of conflict: Lessons from the Polis,” *Journal of Philosophy of Education* 45 (1), 2010, pp. 75-93.

³ Toate cele trei religii monoteiste au modele similare de dezvoltare care creează entități cu predispoziție spre conflict, indiferent de locul ocupat de violență în sistemul de valori al fiecărei religii. Predispoziția pentru raporturi conflictuale provine din faptul că: toate trei religiile au fost inițiate de lideri vizionari ale căror acțiuni au dus la formarea unor comunități religioso-politice; aceste religii dispun de un profund și de nezdruccinat sens al „Istoriei Sacre”, care transcende granițele naționale, definind viziunea și ethosul unui popor; fiecare dintre aceste religii s-a format în opoziție la alte comunități religio-politice. Vezi și Armstrong, K., ”God. Think again,” *Foreign Policy*, 175, 2009, pp. 54-56, 58, 60.

⁴ Alleyne, R., Richard Dawkins attacks Muslim schools for stuffing children's minds with 'alien rubbish'. Telegraph 8 October 2011. <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/8814298/Richard-awkins-attacks-Muslimschools-for-stuffing-childrens-minds-with-alien-rubbish.html>, (accesat pe 12.03. 2016).

⁵ Modelele de formare a identității conduc către câteva trăsături care fac greu de controlat conflictele religioase: tendința de a „privi” în istorie văzând conflicte actuale ca similare, sau ca extensie a unei lupte ce aparține „istoriei sacre”; folosirea frecventă a modelelor sau contextelor biblice pentru a descrie conflicte actuale. Vezi și McAnulla, S., ”Radical atheism and religious power: The politics of new atheism,” *Approaching Religion* 2(1), 2012, pp. 87-99.

Fundamentalismul religios se pronunță împotriva promisiunii religioase pentru viitor mai bun; se reiterează posibilitatea apariției unor catastrofe sociale generate de ridicarea Islamismului și a radicalilor anti-occidentali dacă vor avea acces la armele de distrugere în masă, de conflicte umane ”mult mai crude decât luptele tribale, rasismul a gândirii diferențelor între grupurile sociale în termenii revanșei eterne sau ai pedepsirii.”¹

Noii ateisti nu promet o utopie fără religie dar nici nu se încumetă să susțină că nu vor mai exista conflicte odată cu dispariția religiilor; se constată o tendință reduționistă potrivit căreia centralitatea religiei este generatoare de conflicte, soluția secularistă cu nuanțe de ateism fiind o posibilă soluție.²

Fenomenul fundamentalismului religios nu ține de tratarea într-o perspectivă academică ca o specie a mișcărilor fundamentaliste și mai degrabă se impune raportarea la psihologia și personalitatea membrilor grupurilor fundamentaliste, mai ales că fundamentalismul religios impune o deformare a tradițiilor religioase.

Fenomenul ”noului ateism” poate fi înțeles prin mecanismele iraționalității, furiei și ignoranței.³

Dezvoltările din ultima perioadă din Uniunea Europeană înregistrează o recrudescență substanțială a naționalismului (națiunea centrată pe religie) și a religiei (o formă a ideologiei), atrăgând atenția asupra relației dintre acestea a unei posibile determinări cu semnificații sociale majore.⁴

Religia prin ideologia pe care o promovează susține o ierarhie între conceptele sacre și comunitățile umane, percepție acceptată în state catolice cum sunt Spania, Polonia și Irlanda dar cu un anumit grad de relativitate, în condițiile unui creștinism fără rival în spațiul european până la generalizarea secularismului.

---

¹ Conflict 'much higher than tribalism, racism or politics ever can' because it is the only form of thinking that casts differences between people in terms of eternal reward or punishment. Harris, S., *Letter to a Christian Nation*, 2008, New York: Vintage Books, p. 80.

² Resentimentele apărute în legătură cu realizările religioase și politice ale unui grup poate genera temeri legate de persecuțiile îndurate în fazele inițiale, când comunitatea de credincioși era în formare; din cauza scopului singular al religiilor monoteiste e dificil ca acestea să coexiste fără ca una dintre ele să nu se impună sau să-și pretindă superioritatea. Vezi și Dickson, R., ”Religion as phantasmogoria: Islam in the end of faith,” In: A. Armanath (ed.) *Religion and the New Atheism*, Boston, MA: Leiden, 2010, p. 44.

³ Acțiunile agresive împotriva „celorlalți” sunt mult mai ușor de realizat pentru că fazele inițiale ale fiecărei comunități religioase au abundat în situații conflictuale; pentru fiecare grup supraviețuirea și mărturisire credinței sunt fundamentate pe ideea de sacrificiu și suferință (Exilul / Holocaustul - evrei, persecuție / crucificare – creștini, Micul Jihad / Marele Jihad –musulmani). Vezi și Appleyard, B., ”The God Wars,” *New Statesman* 28 February, 2012, <http://www.newstatesman.com/religion/2012/02/neo-atheism-atheists-dawkins>, (accesat pe 12.03. 2016).

⁴ ”Credințele religioase pot lua forme politice, prin sprijinul puternic pe care îl aduce etnicității, și prin asocierea lor cu valori transcendente prin care societatea ar căpăta o direcție, coeziune, virtute și stabilitate. Folosirea valorilor religioase poate duce însă la manifestări cu caracter fundamentalist, la stabilirea unor strategii prin care credincioșii tind să-și conserve identitatea ca grup sau popor, în fața unui real sau presupus atac al celor care aparent îi amenință. Uneori asemenea atitudini defensive se pot transforma în acțiuni politice ofensive care duc la alterarea mediului social, politic și chiar a celui economic.” Vezi și Sayegh, Pascal-Yan, ”Dimensions of nationalism and religion in France, Poland and the United Kingdom: Towards a renewed syncretism?” *Geopolitics, History and International Relations*, Volume: 5, Issue: 2, 2013, Adleton Academic Publishers, Woodside pp. 11-37.

Naționalismul polonez este puternic susținut de religie (catolicism), chiar dacă populația teritoriului polonez cuprindea o diversitate de etnii; se susține că, semnificația majoră a catolicismului în formarea târzie a națiunii este urmată de naționalismul polonez.

Înainte de separarea Poloniei de Lituania, politica tolerantă față de alte minorități a făcut ca cea mai mare comunitate de evrei din Europa să fie pe teritoriul polonez (1939, 3,35 mil. evrei din 35 mil. de locuitori, în 1956, 1/10 din evrei supraviețuiesc războiului, mulți dintre emigrând în Palestina); expulzare etnicilor germani din societatea post-război poloneză duce pentru prima dată în istorie la societatea poloneză omogenă.

În cadrul blocului condus de URSS, principiile naționaliste continuă să fie cadrul general de organizare iar acțiunile de revizuire a comunismului din anii 1970 și 1980 eșuează, biserica catolică devenind locul de reunire a mișcărilor de opoziție creând condițiile apariției ”Solidarității.”

În continuarea, biserica catolică joacă un rol major în viața contemporană a societății poloneze în care naționalismul catolic extremist, antisemitismului și sentimentele antiruse sunt puternice.

În societățile europene actuale aflate sub semnul neoliberalismului pe fondul secularismului poziția bisericii devine mai puțin influentă în timp ”islamofobia” sau ”arabofobia” tind să înlocuiască rolul tradițional al antisemitismului în bună parte datorat fenomenului migraționist.¹

În acest context, în plin secularism, invocarea ”identității naționale” de către președintele francez Sarkozy în cadrul unui ”culturalism,” nu a făcut decât să recunoască că în epoca actuală se înregistrează o renaștere a sentimentelor religioase, a unei ”comunități a locului de naștere” a ”comunității religioase”.²

În campania electorală din 2007, Sarkozy în mod sistematic stigmatizează musulmanii, pronunțându-se pentru controlul migrației.³

Sistemul francez de integrare al migraților este considerat un eșec (concentrarea a 60% din străini – în rândul cărora sunt incluși copii și nepoții migraților cetățeni francezi - în doar trei

---

¹ Pierre Tevanian, *Le voilemédiate. Un faux débat: "l'affaire du foulard islamique," Raisons d'agir*, 2005, p. 73.

² În afara spațiului euro-atlantic, totuși, subzistă: regimuri teocratice (Iran) sau guvernate de „legea islamică” (în Asia și Africa); fenomene de intoleranță religioasă și de prozelitism agresiv; conflicte și războaie justificate pe revendicări religioase etc. Grupuri etno-culturale întregi se individualizează prin apartenența la o religie sau alta și își dispută controlul asupra unor „locuri sfinte” (Ierusalimul de pildă). Liderii spirituali ocupă poziții influente în societate, îndeosebi, acolo unde statul este slab. Sunt și cazuri când societăți întregi în curs de modernizare, în anii 50-70, au recăzut în „tribalism” (în Africa, dar și în zone din Albania și Caucaz, Indochina, Asia de Sud-Est). De obicei, spațiile în care fenomenul religios este bine reprezentat (cu elemente de fundamentalism) sunt identice cu cele în care persistă suprapopularea, malnutriția, subdezvoltarea etc. Vezi și Costantini Dino et Juliette Ferdinand [eds.], *Mission civilisatrice: le rôle de l'histoire coloniale dans la construction de l'identité politique française*, Paris, Editions la Découverte, 2008, p. 290.

³ Se crează în 18 May 2007, Ministère de l'Immigration, de l'Intégration, de l'Identité nationale et du Développement solidaire (Ministry for Immigration, Integration, National Identity and Solidary Development).

regiuni, rata foarte ridicată a șomajului în rândul acestora) dar și un motiv de xenofobie și discursuri naționaliste și rasiste.¹

În Marea Britanie, binomul identitate națională-migrație tendința este spre redescoperirea specificului britanic² neclar definit dar tinzând spre naționalism conturat nu în opoziție cu migrația, cum este cazul politicienilor francezi, ci prin echilibru între ”integrare și multiculturalism”,³ cu relaționare a naționalismului între dimensiunile sale culturale și politice.

Reîntoarcerea la naționalism în discursurile politice actuale face apel la premisele istorice ale religiei iar varianta înlocuirii ”națiunii” cu ”religia” este o tendință care nu poate fi ignorată.⁴

Bibliografie:

1. Alleyne, R., Richard Dawkins attacks Muslim schools for stuffing children's minds with 'alien rubbish'. Telegraph 8 October 2011. <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/8814298/Richard-Dawkins-attacks-Muslimschools-for-stuffing-childrens-minds-with-alien-rubbish.html>, (accesat pe 12.12.2015).
2. Anja Hennig, ”Between Conflict and Cooperation: Religion and Politics in Europe”, *Palestine - Israel Journal of Politics, Economics, and Culture*, Vol. 20/21, Issue: 4/1, 2015, East Jerusalem, pp. 121-128.
3. Appleyard, B., ”The God Wars,” *New Statesman* 28 February, 2012, <http://www.newstatesman.com/religion/2012/02/neo-atheism-atheists-dawkins>, (accesat pe 12.03.2016).
4. Armstrong, K., ”God. Think again,” *Foreign Policy*, 175, 2009, pp. 54-56, 58, 60.
5. Baskan Birol and Wright Steven, ”Seeds of change: comparing state-religion relations in Qatar and Saudi Arabia,” *Arab Studies Quarterly*, Volume: 33, Issue: 2, Spring 2011 Pluto Journals, London, pp. 96-111.
6. Bennett, Jeffrey S., ”The Blue Army and the Red Scare: Politics, Religion, and Cold War Paranoia”, *Politics, Religion & Ideology*, Vol. 16, Issue 2-3, 2015, Taylor & Francis Ltd., Abingdon.
7. Berger Peter et al., *Religious America, Secular Europe?*, Aldershot 2009.
8. Berkley Center, *Mozambique: Religious Peacebuilders Broker End to Civil War*, Washington DC, Georgetown University, 2013.

---

¹ Blecher Ludovic, ”Sarkozy veut un ministère de l'immigration et de l'identité nationale,” *Libération*, 09.03.2007.

² Credința fiecărei religii este fundamentată pe loialitatea alternativă pentru oricare dintre structurile politice sub care trăiesc. Această loialitate alternativă apare frecvent în prim plan în încercarea de a forma un stat religios: o republică islamică, un Israel iudaic, o Americă creștină, o uniune eurasiatică slav – ortodoxă etc. Vezi și Keith Ajegbo, Dina Kiwan, Seema Sharma, *Identity and Diversity: Living Together in the UK*, Nottingham, DfES Publication, 2007, p. 5.

³ Brown John, ”The Future of Britishness” and ”We Need a United Kindgom,” *The Daily Telegraph*, 13.01.2007, p. 1.

⁴ Gellner Ernest, *Nations and Nationalism*, London: Blackwell, 2006 [1983], p. 10.

9. Blecher Ludovic, "Sarkozy veut un ministère de l'immigration et de l'identité nationale," *Libération*, 09.03.2007.
10. Casey Lucius, "Religion and the National Security Strategy," *Journal of Church and State*, Volume: 55, Issue: 1, Winter 2013, Oxford University Press, pp. 50-70.
11. Challenges for the New Quinquennium: A Report from the House of Bishops and the Archbishops' Council. <http://www.Churchofengland.org/media/1163101/gs%201815.pdf>, (accesat pe 15.03. 2016).
12. Chingono Mark, "Religion, politics and war: Reflections on Mozambique's Civil War (1977-1992)," *African Journal of Political Science and International Relations*, Volume: 8, Issue: 2, Mar 2014, Victoria Island, pp. 31-42.
13. Costantini Dino et Juliette Ferdinand [eds.], *Mission civilisatrice: le rôle de l'histoire coloniale dans la construction de l'identité politique française*, Paris, Editions la Découverte, 2008.
14. "Crisis in the Gulf: Saddam's Call to all Muslims," *The Independent* (UK), August 11, 1990.
15. Davie, G., Belief and unbelief: Two sides of a coin? *Approaching Religion* 2 (1), 2012, pp. 3-7.
16. Dawkins, R., *The God Delusion*, 2006, London, Transworld.
17. Dennett, D., *Breaking the Spell: Religion as a Natural Phenomenon*, New York: Penguin, 2006.
18. Dickson, R., "Religion as phantasmogoria: Islam in the end of faith," In: A. Armanath (ed.) *Religion and the New Atheism*, Boston, MA: Leiden, 2010.
19. Edyvane, D.J., "Britishness, belonging and the ideology of conflict: Lessons from the Polis," *Journal of Philosophy of Education* 45 (1), 2010, pp. 75-93.
20. Eliade, Mircea, *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*, 1972 Trans. Willard R. Trask. Princeton, NJ: Princeton University Press.
21. Ellis Stephen and Gerrie ter Haar, *Worlds of Power: Religious Thought and Political Practice in Africa*, London: Oxford University Press, 1998.
22. Englebert Pierre and Kevin Dunn, *Inside African Politics*, Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2013.
23. Farrer, D. S., "Introduction: Cross-Cultural Articulations of War Magic and Warrior Religion," *Social Analysis*, Volume: 58, Issue: 1, Spring 2014, Berghahn Books and Journals, Oxford, pp. 1-24.
24. Faruq 'Umar Fawzi, *al-Khumayniyya wa-Silatuha bi-Harakat al-Ghuluw al-Farisiyya wa-bi-l-Irth al-Batini* [Khomeinism and Its Link to Persian Extremist Movements and the Esoteric Legacy] Baghdad: PICO, 1988.
25. Gellar Sheldon, "Beyond Islamists and Sufi Brotherhoods: Liberal Varieties of Islam in Africa and the Struggle for Tolerance and Democracy," in *Religious Ideas and Institutions: Transitions to Democracy in Africa*, ed. FU.mond Keller and Ruth Iyob, Pretoria, South Africa: UNISA Press, 2012.

26. Habermas Jürgen, *Between Naturalism and Religion*, Cambridge, UK: Polity Press, 2008, p. 12.
27. Habermas Jürgen, "The Entwinement of Myth and Enlightenment: Max Horkheimer and Theodor Adorno," in *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures*, Cambridge: MIT Press, 1987, pp. 106-130.
28. Harris, S., *Letter to a Christian Nation*, 2008, New York: Vintage Books.
29. Hakim Zainiddinov, "The Changing Relationship of the Secularized State to Religion in Tajikistan," *Journal of Church and State*, Volume:55, Issue:3, Summer 2013, Oxford University Press, Oxford, pp. 456-477.
30. Helfont, Samuel, "Saddam and the Islamists: The Ba'thist Regime's Instrumentalization of Religion in Foreign Affairs," *The Middle East Journal*, Volume: 68, Issue: 3, Summer 2014, Middle East Institute, Washington, pp. 352-366.
31. Huntington Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Touchstone, 1996.
32. Jeffrey Haynes, "Religion, Democracy and Civil Liberties: Theoretical Perspectives and Empirical Ramifications," *European Political Science: EPS* Volume: 12, Issue: 2, June 2013, Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 171-183.
33. Jenkins, Philip, *Wartime religion. The Great and Holy War: How World War I Became a Religious Crusade*, New York: HarperOne, 2014.
34. John Madeley, Religion and the Modern State, in: Jeff Haynes (ed.), *The Politics of Religion*, London 2006, p. 60-65.
35. Jung Dietrich, "The domestic context of new activism in Turkish foreign policy: Does religion matter?" *International Journal*, Volume: 67, Issue: 1, Winter 2011/2012, Sage Publications Ltd., Toronto, pp. 23-38.
36. Keith Ajegbo, Dina Kiwan, Seema Sharma, *Identity and Diversity: Living Together in the UK*, Nottingham, DfES Publication, 2007.
37. Kjell Å. Modeér, "Public and Private, a Moving Border", in: Silvio Ferrari/Sabrina Pastorelli (eds.), *Religion in Public Spaces*, Farnham 2012, p. 27-42.
38. Fukuyama Francis, *The Origins of Political Order*, New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
39. Kratochvíl Petr and Dolezal, Tomáš, "Religion and European Integration: History and Contemporary Trends," *Politologická Revue*, Volume: 20, Issue: 1, 2014, Czech Political Science Association, pp. 167-180.
40. Lahr, Angela M., "Religion and American Foreign Policy, 1945-1960: The Soul of Containment," *Journal of Church and State*, Volume: 53, Issue: 4, Autumn 2011, Oxford University Press, Oxford, pp. 682-683.
41. Lee, L. (2012) What does the 'new' in 'new atheism' really mean? *Guardian 19 September*. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2012/sep/19/new-atheism-meaning>, (accessed 15.03. 2016).
42. Loftus, J.W., *Why I Became An Atheist*, New York: Prometheus Books, 2008.

43. McAnulla, S., "Radical atheism and religious power: The politics of new atheism," *Approaching Religion* 2(1), 2012, pp. 87-99.
44. Ministry of Information, *Islamic Conferences Held in the Kingdom of Saudi Arabia during the Arab Gulf Incidents*, Saudi Arabia: Saudi Press Agency, 1993.
45. Muehlenbeck Philip E. (Ed.), *Religion and the Cold War: A Global Perspective*, Nashville, TN: Vanderbilt University Press, 2012.
46. Patterson, Amy S., "Religion and the Rise of Africa", *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 21, Issue: 1, Fall 2014, The Brown Journal of World Affairs, Providence, pp. 181-196.
47. Pillar Paul R., "Intel- ligence, Policy, and the War in Iraq," *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 2, March/April 2006, pp. 15-28.
48. Ranger R., "Religious Movements and Politics in Sub-Saharan Africa," *Afr. Stud. Rev.* 29(2), 1986, pp. 1-69.
49. Ratzinger, J., Pope Benedict XVI's *Speech at Holyrood Palace*, September 16 2010. http://www.scotsman.com/news/full_text_pope_benedict_xvi_s_speech_at_holyrood_palace_1_478105, (accesat pe 15.03. 2016).
50. *Religion in England and Wales* (2011) Office for National Statistics, part of Census 2011. http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171776_290510.pdf, (accesat pe 15.03. 2016).
51. Robinson David, *Muslim Societies in African History*, New York: Cambridge University Press, 2004.
52. Roesch O., "Peasants, War and Tradition in Central Mozambique", paper presented at a Symposium, *Symbols of Change: Transregional Culture and Local Practice in Southern Africa*, Free University of Berlin, 1993.
53. Otto, Ton, "Conceptions of Warfare in Western Thought and Research: An Introduction." in *Warfare and Society: Archaeological and Social Anthropological Perspectives*, ed. Ton Otto, Henrik Thrane, and Helle Vandkilde. Aarhus: Aarhus University Press, 2006, p. 23.
54. Taira, T., "New atheism as identity politics," In: M. Guest and E. Arweck (eds.) *Religion and Knowledge: Sociological Perspectives* . Surrey, UK: Ashgate, pp. 65-74.
55. Tenet George, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*, New York, NY: HarperCollins, 2007.
56. Tevanian Pierre, "Le voile médiatique. Un faux débat: l'affaire du foulard islamique," *Raisons d'agir*, 2005.
57. Sassoon Joseph, *Saddam Hussein's Ba'th Party: Inside an Authoritarian Regime*, New York: CambridgeUniversity Press, 2012.
58. Schenker, Hillel, "Religion and the Conflict", *Palestine - Israel Journal of Politics, Economics, and Culture*, Volume: 20/21, Issue: 4/1, 2015, Middle East Publications, East Jerusalem, pp. 129-144.
59. Snyder Jack, "Introduction," in *Religion and International Relations Theory*, ed. Jack Snyder, New York: Columbia University Press, 2011.

60. "Speech of the Leader President Saddam Husayn, May God Preserve Him, about the Ministry of Endowments and Religious Affairs, in the 11th Meeting of the Parliament, given March 3rd, 1996", pp. 595-628.
61. Stuart Mcanulla, "Secular fundamentalists? Characterising the new atheist approach to secularism, religion and politics," *British Politics*, Volume: 9, Issue: 2, June 2014, Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 124-145.
62. Walsh Thomas G., "Religion, peace and the post-secular public sphere," *International Journal on World Peace*, Volume: 29, Issue: 2, Jun 2012, New York, pp. 35-61.
63. Warsi, S., "We stand side by side with the Pope in fighting for faith," *Telegraph* 13 February 2012. <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/9080441/We-stand-side-by-side-with-the-Pope-in-fighting-for-faith.html>, (accesat pe 11.03. 2016).
64. *Waqa'i' al-Mu'tamar al-Islami al-Sha'bi: al-Watha'iq wa-l-Qararat* [Proceedings of the Popular Islamic Conference: Documents and Resolutions] Baghdad: al-Najaf al-Ashraf, 1983.
65. *Waqa'i' al-Mu'tamar al-Islami al-Sha'bi al-Thani: al-Mu'aqqad fi Madinat al-Salam Baghdad fi al-Mudda min 2-5 Sha'ban 1405 H al-Muwafiq 22-25 Nisan 1985 M* [Proceedings of the Second Popular Islamic Conference:Held in Baghdad, the City of Peace from Sha'ban 2-5, 1405 AH, i.e., April 22-25, 1985].
66. Weber, Max, *The Protestant Ethic and the "Spirit" of Capitalism and Other Writings*, Ed. and trans. Peter Baehr and Gordon C. Wells. New York: Penguin Books, [1905] 2002.
- "World Islamic Organisation Calls for End to Blockade; Condemns Iran," *Iraqi News Agency*, June 2, 1991, BBC Worldwide Monitoring.
- .